

1872

Univerzitet u Sarajevu

University of Sarajevo

Broj: 0101-5050/24
Sarajevo, 09. 05. 2024. godine

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
KANTON SARAJEVO
Skupština Kantona Sarajevo
N/r: gosp. Elvedin Okerić
71 000 SARAJEVO

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
KANTON SARAJEVO

PRIMLJENO:	09-05-2024
Broj priloga	25816/33
011	04

24

Predmet: Odgovor na zastupničku inicijativu zastupnika Faruka Selmanovića, *dostavlja se*

Veza vaš akt broj: 01-04-25816-2/24 od 25. 04. 2024. godine

Poštovani gospodine Okerić,

U vezi sa inicijativom uvaženog zastupnika Selmanovića, obavještavamo vas o sljedećem:

Univerzitet u Sarajevu je 22.04.2024. godine uputilo odgovor Instituciji Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine u vezi sa predmetom broj Ž-SA-04-330/23 od 04.04.2024. godine, koji Vam dostavljamo u prilogu.

S poštovanjem,

 NASTAVU I STUDENTSKA PITANJA
Prof. dr. Dzenana Husremović

Prilog: kao u tekstu

Dostaviti:

- Naslovu
- Generalnom sekretaru
- Službi za nastavu i studentska pitanja
- a/a

Univerzitet u Sarajevu – Obala Kulina bana 7/II, 71000 Sarajevo – Bosna i Hercegovina
Telefon: ++387(33)226-378; ++387(33)668-250 - fax: ++387(33)226-379

<http://www.unsa.ba>
[email: javnost@unsa.ba](mailto:javnost@unsa.ba)

Broj: 0101-4524/24

Sarajevo, 22.04.2024. godine

**INSTITUCIJA OMBUDSMANA ZA LJUDSKA PRAVA
BOSNE I HERCEGOVINE**

n/r Maja Ćorić, stručna savjetnica

Dubrovačka 6, Sarajevo

Predmet: Odgovor Instituciji ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, *dostavlja se*
Veza akt broj: Ž-SA-04-330/23 od 04.04.2024. godine

Poštovana gospođo Ćorić,

U vezi sa urgencijom za postupanje koju ste dostavili Univerzitetu u Sarajevu, broj i datum veze, a u vezi sa zastupničkim pitanjem uvaženog zastupnika Faruka Selmanovića: „*Zašto se ne sprovodi član 67. Zakona o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo koji precizira prava na individualizaciju u postupku realizacije nastavnog procesa studentima sa poteškoćama u razvoju i invaliditetom u kantonu Sarajevu koji studiraju na Univerzitetu u Sarajevu?*“, informiramo Vas o sljedećem:

Univerzitet u Sarajevu je po zaprimanju navedenog zastupničkog pitanja broj: 27/03-01-04-8156-7-1/23 od 7.4.2023.godine (u prilogu) zatražio izjašnjenje uključenih aktera, odnosno a) Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu i b) Ureda za podršku studentima. U prilogu dostavljamo oba izjašnjenja kao i izjašnjenje Udruženja DUGA koje u suradnji sa Uredom za podršku studentima realizira program *Osobno usmjereno planiranje*.

Slijedom navedenih izjašnjenja, Univerzitet u Sarajevu je pripremio odgovor na zastupničko pitanje broj: 0101-5847/23 od 31.05.2023. godine u kojem su detaljno prezentirani svi koraci preduzeti u cilju individualizacije nastave, kao i izazovi u implementaciji inkluzivnog obrazovanja sa naglaskom na nedostatak kadra i osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju.

Univerzitet u Sarajevu ulaže napore za proširenje kapaciteta Ureda za podršku studentima u smislu osiguranja podrške studentima sa invaliditetom, odnosno obezbjeđivanja dodatnog stručnog kadra koji bi pružao podršku i stručnu pomoć studentima u procesu visokog obrazovanja, te na taj način obezbijedio sistemsko rješavanje ovog pitanja.

Univerzitet u Sarajevu je opredjeljen prema razvijanju inkluzivnosti u visokom obrazovanju i preduzima niz mjera i aktivnosti kako bi se osigurale pretpostavke za kvalitetan studij svih

studenata i studentica, sa posebnim naglaskom na studente i studentice sa invaliditetom. Univerzitet u Sarajevu, kao javni univerzitet, ima misiju da pomogne svakom pojedincu da razvije svoj puni potencijal. Stoga ostajemo posvećeni stvaranju uvjeta za jednakopravan pristup i aktivno sudjelovanje u visokom obrazovanju, te razvijanju inkluzivne kulture, politike i prakse u prostoru visokoškolskog obrazovanja.

S poštovanjem,

PROREKTORICA ZA NASTAVU I STUDENTSKA PITANJA

Prof. dr. Dženana Husremović

Prilog: Odgovor na zastupničko pitanje sa popratnim dokumentima

Dostaviti:

- Naslovu
- Generalnom sekretaru
- ☉ Službi za nastavu i studentska pitanja
- Služba za pravne poslove
- a/a

Broj: 0101-5847/23
Sarajevo, 31.05. 2023. godine

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
KANTON SARAJEVO
Ministarstvo za nauku, visoko obrazovanje i mlade
N/r: ministra Pavle Krstić
71 000 SARAJEVO

Predmet: Odgovor na zastupničko pitanje zastupnika Faruka Selmanovića, dostavlja se
Veza akt broj: 27/03-01-04-8156-7-1/23 od 07. 04. 2023. godine

Poštovani ministre Krstić,

Univerzitet u Sarajevu je od strane Skupštine Kantona Sarajevo, aktom broj i datum veze, zaprimio Zastupničko pitanje uvaženog zastupnika Faruka Selmanovića, koje glasi: " *Upućujem zastupničko pitanje Vladi Kantona Sarajevo, Ministarstvu za visoko obrazovanje Kantona Sarajevo, Rektor u Univerziteta u Sarajevu, Dekanu Fakulteta političkih nauka i Instituciji ombudsmena za ljudska prava BIH zašto se ne sprovodi član 67. Zakona o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo koji precizira prava na individualizaciju u postupku realizacije nastavnog procesa studentima sa poteškoćama u razvoju i invaliditetom u kantonu Sarajevu koji studiraju na Univerzitetu u Sarajevu?*"

U odnosu na postavljeno zastupničko pitanje, u nastavku Vam dostavljamo detaljnije informacije. U dopisu broj: 0101-4028/23 koji je zaprimio Univerzitet u Sarajevu, dana 14.04.2023., također stoji konstatacija uvaženog zastupnika kao i navodi kako slijedi: „*Naime, naša sugrađanka je dijete sa poteškoćama i kao takva je završila redovno osnovnu i srednju školu (po prilagođenom programu) i od 2020 godine redovno je upisana na FPN Univerziteta u Sarajevu/ odsjek socijalni rad, na prijedlog i asistenciju Ureda za podršku studentima. Studentica je izgubila prošlu godinu obzirom da je studirala po redovnom programu a ne po prilagođenom programu kako zakonska regulativa nalaze. Na sastanku sa dekanom FPN rečeno je da imaju određene probleme sa profesorima obzirom da pomoć/asistenciju za takve studente treba da obezbijedi Ured za podršku studentima, a poslije tog sastanka drugi semestar u prošloj godini je imala asistenta od strane Ureda kao i pomoć u svojstvu svjedoka prilikom usmenog polaganja ispita (obzirom da studentica ispite ne može polagati pismeno). Na tom sastanku je bilo dogovoreno da će se pokušati naći rješenje da joj se omogući studiranje po prilagođenom programu, međutim evidentno da od strane predmetnih profesora nije bilo dobre volje i razumjevanja tako da, do dana današnjeg nije učinjeno ništa po tom pitanju. Studentica je imala u prošloj godini sve potpise obzirom da je redovno pratila predavanja a u ovoj godini istih je oslobođena. Što se ispita tiče u prošloj godini je dala par parcijala i ali za polaganje integralnih ispita jednostavno nisu imali razumjevanja.*

Tražim da mi se hitno dostave sve infomacije vezano za ovaj slučaj, ali i zahtjevam od nadležnih

Univerzitet u Sarajevu – Obala Kulina bana 7/II, 71000 Sarajevo – Bosna i Hercegovina

Telefon: ++387(33)226-378; ++387(33)668-250 - fax: ++387(33)226-379

<http://www.unsa.ba>

Institucija da mi odgovore ko je i zašto suprotno odredbama člana 67. stav (2). Zakona o visokom obrazovanju KS zaustavio studiranje osoba sa invaliditetom?“

Na Univerzitetu u Sarajevu u akademskoj 2022/2023. godini studira ukupno 59 osoba sa invaliditetom registriranih u Uredu za podršku studentima, i to sa tjelesnim invaliditetom 18 studenata, sa oštećenjem vida 14 studenata, sa oštećenjem sluha 10 studenata i sa drugim oštećenjima 13 studenata.

Od augusta 2021. godine do danas, Univerzitet u Sarajevu - Ured za podršku studentima je sudjelovao, organizirao i realizirao različite aktivnosti koje uključuju: komunikaciju sa studenticom i njenom majkom, komunikaciju sa Univerzitetom u Sarajevu - Fakultetom političkih nauka, osiguranje podrške u nastavnim i ispitnim aktivnostima, organizaciju stručnog usavršavanja za akademsko osoblje, organizaciju obuke za studente i studentice koji studiraju zajedno sa studenticom na koju se odnosi zastupničko pitanje.

U cilju obezbjeđivanja vršnjačke podrške za imenovanu studenticu, realizirana je jednodnevna obuka za studente i studentice Odsjeka za socijalni rad, o temi podrške i *krugova prijatelja*, odnosno razumijevanja različitosti, razvijanja mreže podrške za studente s invaliditetom, te stvaranja poticajnog okruženja za građenje vršnjačkih mreža. Kako bi se studentici pružila dodatna podrška, Univerzitet u Sarajevu - Ured za podršku studentima je dogovorio sa predstavnicama Udruženja „DUGA“ da realiziraju *Osobno usmjereno planiranje* za studenticu s ciljem omogućavanja planiranja aktivnosti po njenom izboru, prepoznavanja vještina i potencijala koji se mogu dodatno razvijati, te omogućavanja aktivnog sudjelovanja u životu zajednice. Nažalost, proces nikada nije završen (pročitati više u dopisu upućenom od strane Udruženja „DUGA“ – u prilogu).

Pored navedenih aktivnosti Univerzitet u Sarajevu - Ured za podršku studentima je poduzeo niz koraka u svrhu pružanja podrške studentici, o čemu više možete vidjeti u sklopu informacije Univerziteta u Sarajevu - Ureda za podršku studentima, koja se nalazi u prilogu.

Univerzitet u Sarajevu ostaje posvećen stvaranju uvjeta za jednakopravan pristup i aktivno sudjelovanje u visokom obrazovanju te razvijanju inkluzivne kulture, politike i prakse u prostoru visokoškolskog obrazovanja. Smatramo da niko nije zaustavio studiranje osoba s invaliditetom s obzirom na mjere i aktivnosti koje Univerzitet realizira kroz Ured za podršku studentima, ali i druge mehanizme i resurse. Ured ostaje posvećen naglašavanju obaveze stvaranja jednakih prilika za ostvarivanje prava na obrazovanje svih osoba/studenata i studentica, uključujući studente i studentice s invaliditetom, što podrazumijeva i kreiranje prilagođenih programa (metodička i/ili sadržajna prilagodba) u skladu sa kapacitetima konkretne osobe/studenta ili studentice uz poštivanje akademskih standarda.

Ključni problem inkluzivnog obrazovanja na visokoobrazovnim institucijama jeste nedostatak sistemskih rješenja za studente sa invaliditetom. Sistemsko rješavanje ovih pitanja je imperativ ukoliko želimo ukloniti barijere za pristup osoba sa invaliditetom visokom obrazovanju. Jedan od vidova prevazilaženja ovih prepreka jeste **zapošljavanje profesionalnih asistenata u nastavi, na puno radno vrijeme, koji bi pružali podršku i pratili studente kroz njihov obrazovni ciklus.**

Napominjemo, Univerzitet u Sarajevu vodi računa o svim svojim studentima, te u tom kontekstu svojim radom i djelovanjem kontinuirano prati standarde i smjernice za osiguranje kvaliteta u

visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini. Da bi visokoškolska ustanova uspješno prošla kroz procese samoevaluacije i akreditacije studijskih programa, potrebno je da zadovolji čitav niz kriterija donesenih od strane Agencije za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta BiH. Nastavnici na studijskim programima moraju osigurati da je provjera znanja studenata u skladu s utvrđenim ishodima učenja i da se provjerava cijeli spektar znanja u skladu s nivoom kvalifikacije. Drugim riječima, iza diplome koju su studenti koji stekli na Univerzitetu u Sarajevu, stoje ishodi učenja, stečena znanja i vještine, kojima se garantira kvaliteta obrazovanja u okviru evropskog prostora visokog obrazovanja. Stoga, individualizacija nastavnog procesa mora biti balansirana sa očekivanim ishodima, znanjima i vještinama.

S poštovanjem,

PROREKTORICA ZA NASTAVU I STUDENTSKA PITANJA

Prof. dr. Dženana Husremović

Prilog:

- Odgovor Univerziteta u Sarajevu- Fakulteta političkih nauka broj: 01-3-544-2/23 od 24.04.2023. godine;
- Odgovor Univerziteta u Sarajevu- uredu za podršku studentima od 25.04.2023. godine
- Odgovor Udruženja DUGA broj: 10/23 od 24.04.2023. godine

Dostaviti:

- Naslovu
- Službi za nastavu i studentska pitanja
- Fakultetu političkih nauka UNSA
- Uredu za podršku studentima UNSA
- a/a

Sarajevo, 25.04.2023.

Univerzitet u Sarajevu
Rektorat
Služba za nastavu i studentska pitanja
n/r šefice, gđa Nina Dragičević

Predmet: Informacija o dosadašnjim aktivnostima Ureda za podršku studentima Univerziteta u Sarajevu s ciljem pružanja podrške studentici [REDACTED]

Poštovana gđo Dragičević,

u skladu s Vašim upitom, upućenim 20.04.2023. godine putem e-maila, a u vezi sa zastupničkim pitanjem gđina Selmanovića, navedene su aktivnosti koje je Ured za podršku studentima Univerziteta u Sarajevu poduzeo s ciljem pružanja podrške studentici [REDACTED]. Od augusta 2021. godine do danas, Ured je sudjelovao/organizirao/realizirao različite aktivnostima koje uključuju: komunikaciju sa studenticom [REDACTED] i njenom majkom gđom [REDACTED], komunikaciju sa Fakultetom političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, osiguranje podrške u nastavnim i ispitnim aktivnostima, organizaciju stručnog usavršavanja za akademsko osoblje, organizaciju obuke za studente i studentice koji studiraju zajedno sa studenticom [REDACTED], itd. U nastavku, date su preciznije informacije o prethodno navedenim aktivnostima koje su poduzete kako bi studentica [REDACTED] bila podržana tokom svog studija:

- Ured za podršku studentima Univerziteta u Sarajevu registrira prvo javljanje studentice [REDACTED], tada kandidatkinje, u augustu 2021. godine, kada se obratila za pomoć pri odabiru studija i online upisa na Univerzitet u Sarajevu. Studentica [REDACTED] je tada odabrala Fakultet političkih nauka, Odsjek za socijalni rad.
- Početkom oktobra 2021. godine, majka studentice [REDACTED], gđa [REDACTED], se obratila Uredu radi konsultacija o informiranju Fakulteta političkih nauka o (zdravstvenom) stanju studentice [REDACTED], te iniciranju individualizacije nastave i provjere znanja na osnovu člana 5. Pravila studiranja za prvi, drugi ciklus studija, integrirani, stručni i specijalistički studij na Univerzitetu u Sarajevu. Nakon sastanka, gđa [REDACTED] je uputila dopis Fakultetu, spomenuvši Ured kao mjesto za svaki vid podrške tokom procesa individualizacije.

- U drugoj polovini oktobra 2021. godine, Fakultet političkih nauka je odgovorio na dopis u kojem su informirali da su spremni prilagoditi način i formu polaganja ispita i produžiti vrijeme polaganja ispita studentici [REDACTED], ali da nije moguće izvršiti individualizaciju Nastavnog plana i programa budući da je usvojen na tijelima Fakulteta i Senata Univerziteta u Sarajevu.
- Predstavnici Ureda i menadžmenta Fakulteta su održali sastanak u prostoru Fakulteta na kojem su razgovarali o organizaciji i realizaciji nastavnih i ispitnih aktivnosti za studenticu [REDACTED], organizaciji vršnjačke podrške u grupi koju pohađa studentica [REDACTED], mogućnosti prilagodbe aktuelnog Nastavnog plana i programa potrebama studentice [REDACTED] i slično. S obzirom na rezultat sastanka, te naknadni telefonski razgovor sa menadžmentom Fakulteta, dogovoreno je da stručne saradnice iz Ureda budu podrška u nastavnim i ispitnim aktivnostima studentice [REDACTED] u ljetnom semestru studijske 2021/22. godine (što je prethodno podržano od strane Rektorata Univerziteta).
- Stručne saradnice zaposlene u Uredu za podršku studentima UNSA su, u periodu od 14.03.2022. do 10.06.2022. godine, pružale podršku studentici [REDACTED] u nastavnim aktivnostima. To je uključivalo boravak sa studenticom na nastavi, poticanje na sudjelovanje u nastavi, praćenje i pomaganje prilikom vođenja bilješki ili vođenje bilješki, poticanje na komunikaciju sa kolegama i kolegicama, itd. Stručne saradnice su, također, prisustvovalе usmenim ispitima iz predmeta *Sociologija religije* kod prof.dr. Samira Forića, *Historija socijalnog rada* kod prof.dr. Sanele Bašić i *Demografija* kod prof.dr. Mirze Emirhafizovića, na temelju sastanka održanog sa menadžmentom Fakulteta u maju 2022. godine.
- U maju 2022. godine upućen je poziv, od strane Ureda, nastavnom osoblju Odsjeka za socijalni rad i drugih odsjeka Fakulteta, kao i drugih organizacionih jedinica Univerziteta, da sudjeluju u dvodnevnoj obuci o metodologiji *Krugovi prijatelja*. Program obuke je iz oblasti socijalne inkluzije, a fokusira se na lične potrebe i interesovanja pojedinca, s ciljem kreiranja podržavajućeg okruženja od strane vršnjaka kroz medijaciju nastavnog osoblja. Ovom metodologijom se nastavno osoblje svih nivoa osposobljava za kreiranje *krugova prijatelja* u skladu s potrebama članova grupe. Tom prilikom su se javila, putem e-maila, dva člana nastavnog osoblja Fakulteta da ne mogu prisustvovati obuci zbog ranije preuzetih obaveza, uz poziv da se organizira razgovor u nekom drugom terminu s ciljem odgovora na potrebe studenata i studenata koji ne pripadaju tipičnoj populaciji. Susret nije naknadno organiziran.

- U maju 2022. godine je, također, realizirana jednodnevna obuka za studente i studentice Odsjeka za socijalni rad, koji studiraju sa studenticom [REDACTED], o temi podrške i *krugova prijatelja*, odnosno razumijevanja različitosti, razvijanja mreže podrške za studente s invaliditetom, te stvaranja poticajnog okruženja za građenje vršnjačkih odnosa (pročitati više u dopisu upućenom od strane Udruženja „DUGA“ – u prilogu).
- Također, na temelju uvida u situaciju i kako bi se studentici [REDACTED] pružila dodatna podrška, Ured je dogovorio sa predstavnicama Udruženja „DUGA“ da realiziraju *Osobno usmjereno planiranje* za studenticu [REDACTED] s ciljem omogućavanja planiranja aktivnosti po njenom izboru, prepoznavanja vještina i potencijala koji se mogu dodatno razvijati, te omogućavanja aktivnog sudjelovanja u životu zajednice. Nažalost, proces nikada nije završen (pročitati više u dopisu upućenom od strane Udruženja „DUGA“ – u prilogu).
- U februaru 2023. godine, otac studentice [REDACTED], gđin [REDACTED], se obratio e-mailom prorektorici za nastavu, prof.dr. Dženani Husremović i Uredu za podršku studentima, iznoseći primjedbe na status njegove kćerke [REDACTED] na Fakultetu i rad nastavnog osoblja, osvrćući se posebno na izostanak kreiranja prilagođenog plana i programa.
- U martu 2023. godine, Ured za podršku studentima UNSA se obraća Fakultetu političkih nauka sa ponovnom molbom za izradu prilagođenog programa za studenticu [REDACTED], što podrazumijeva sadržajnu i metodičku prilagodbu. Ured je, u dopisu, istakao da je za studenticu [REDACTED] rađena individualizacija u smislu prilagodbe praćenja nastave, osiguranja asistencije u nastavnim i ispitnim aktivnostima, te dinamike i načina realizacije ispitnih aktivnosti što nije dalo očekivane rezultate. Ured je uputio molbu menadžmentu Fakultetu da donese odluku na osnovu koje bi se moglo pristupiti izradi prilagođenog programa za studenticu [REDACTED], uz napomenu da prilikom izrade programa na raspolaganju stoji Stručni tim Ureda za podršku studentima.
- U aprilu 2023. godine, Ured je dobio odgovorio, u e-mailu, na upućeni dopis gdje su navedene do tada poduzete aktivnosti Fakulteta, s naglaskom da nastavnici i većina saradnika koji rade na studijskom programu koji pohađa studentica [REDACTED] imaju u prosjeku 70% opterećenja preko norme, te je neophodna stručna pomoć u razvoju prilagođenog programa i obuka nastavnika i saradnika. Naglašeno je da treba biti svjestan potrebe osiguranja ljudskih i materijalnih resursa potrebnih visokoškolskoj ustanovi za provođenje inkluzivnog obrazovanja. Uredu je sugerirano da se obrati

resornom ministarstvu radi podrške i sistemskog rješavanja ovih izazova. Ured je odgovorio na ovaj e-mail, također putem e-maila, nudeći sljedeće opcije:

- da kreira i učini dostupnim smjernice i obrazac za izradu prilagođenog program i/ili
- da realizira radionicu/e o procesu kreiranja prilagođenog programa.

Dodatno, Ured podsjeća da niko nije zaustavio studiranje osoba s invaliditetom s obzirom na mjere i aktivnosti koje Univerzitet realizira kroz Ured za podršku studentima, ali i druge mehanizme i resurse. Ured ostaje posvećen naglašavanju obaveze stvaranja jednakih prilika za ostvarivanje prava na obrazovanje svih osoba/studenata i studentica, uključujući studente i studentice s invaliditetom, što podrazumijeva i kreiranje prilagođenih programa (metodička i/ili sadržajna prilagodba) u skladu sa kapacitetima konkretne osobe/studenta ili studentice uz poštivanje (minimuma) akademskih standarda.

S poštovanjem,

Rukovoditeljica Ureda za podršku studentima
Prof.dr. Lejla Kafedžić

DRUŠTVO UJEDINJENIH GRAĐANSKIH AKCIJA

Sarajevo, 24.04.2023. godine

10/23
Predmet: Aktivnosti podrške za studenticu [REDACTED]

Poštovana/i,

Na inicijativu Ureda za podršku studentima Univerziteta u Sarajevu, a u skladu sa ranije potpisanim Sporazumom o saradnji između Univerziteta u Sarajevu i Udruženja „DUGA“, (0101-6886/03.07.2020) u maju 2022. godine realizirali smo dvodnevnu obuku iz obrazovne inkluzije- Krugovi podrške za akademsko osoblje različitih fakulteta i jednodnevnu obuku za studente i studentice Fakulteta političkih nauka u Sarajevu-Odsjek za socijalni rad.

Učesnici i učesnice obuke za studente/ce bili su studenti/ce Socijalnog rada koji pohađaju nastavu sa studenticom [REDACTED] s ciljem razvijanja mreže podrške za studente s invaliditetom, razumijevanje različitosti te stvaranje poticajnog okruženja za građenje vršnjačkih odnosa. Kako bi se pružila dodatna podrška [REDACTED] predloženo je da Udruženje „DUGA“ uradi Osobno usmjereno planiranje koje bi omogućilo planiranje aktivnosti po njenom osobnom izboru a koje će omogućiti njeno aktivno sudjelovanje u životu zajednice i prepoznavanju vještina i potencijala koji se mogu dodatno razvijati.

U junu 2022. godine [REDACTED] e došla na susret upoznavanja u Udruženje „DUGA“ zajedno s majkom kako bismo dogovorile dinamiku rada i planiranja. Detaljno su upoznate sa načinom rada te metodologijom koja omogućava mladoj osobi odabir aktivnosti i planiranje života u skladu s vlastitim interesovanjima i potencijalima uz podršku porodice i kruga podrške. [REDACTED] je bila zainteresirana za nastavak rada uz obećanje da će se majka javiti za nastavak rada. Nakon više poruka i inisitiranja da se javi, majka se više nikada nije javila niti odgovorila na SMS i email poruke. Ured za podršku studentima UNSA je obaviješten o prekidu rada zbog čega veoma žalimo jer Osobno usmjereno planiranje upravo fokusira želje i intersovanja mlade osobe u skladu s njenim/njegovim potencijalima i mogućnostima.

Kao organizacija s višegodišnjim iskustvom u obrazovnoj inkluziji i podršci djeci s teškoćama u razvoju i mladima s invaliditetom u procesu odgoja i obrazovanja te njihovoj tranziciji na tržište rada podržavamo ispunjavanje prava na obrazovanje svakog djeteta i mlade osobe i snažno smo usmjereni na podršku mladima u odabiru zanimanja i posla kojim se žele baviti. Često smo svjedoci da se mladima s invaliditetom ne pruža prilika da biraju vlasite puteve razvoja i da za njih biraju njihovi roditelji, staratelji ili drugi odrasli iz njihovog osobnog ili profesionalnog okruženja.

Vjerujemo da će se [REDACTED] pružiti odgovarajuća profesionalna podrška kako bi se nastavila razvijati i uživati u aktivnostima koje nju zanimaju i osobno i profesionalno ispunjavaju.

S poštovanjem,

Anka Izetbegović

**FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA**

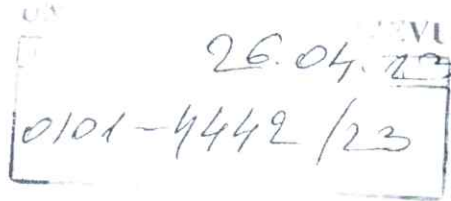
A Skenderija 72, 71000 Sarajevo, BiH

M dckanat@fpm.unsa.ba
W www.fpm.unsa.ba

T 1387 33 203 562
F +387 33 666 804

Broj: 01-3544-2/23

Datum, 24.04.2023. godine

**KANTON SARAJEVO
UNIVERZITET U SARAJEVU
SLUŽBA ZA NASTAVU I STUDENTSKA PITANJA
N/r Nina Dragičević**

PREDMET: Odgovor na zastupničko pitanje, dostavlja se,

Poštovani,

U prilogu upućeni odgovor Univerziteta u Sarajevu- Fakulteta političkih na zastupničko pitanje zastupnika Selmanović Faruka.

Srdačno.

M.P.

Dostaviti:

- naslovu;
- a/a

**FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA**

A Slenderija 72, 71000 Sarajevo, BiH

M dkanet@fpn.unsa.ba
W www.fpn.unsa.ba

T +387 33 203 562
F +387 33 666 804

Broj: 01-3544-1/23

Datum, 24.04.2023. godine

KANTON SARAJEVO

Ul. Reisa Džemaludina Čauševića br.1.

N/R Predsjedavajući Skupštine Kantona Sarajevo gosp. Elvedin Okerić

PREDMET: Odgovor na zastupničko pitanje, veza Vaš dopis br. 01-04-8156-7/23 od 29.03.2023. godine,

Poštovani,

Organizaciona jedinica Univerziteta u Sarajevu, Fakultet političkih nauka, zaprimio je dopis u kojem se traži odgovor na zastupničko pitanje zastupnika Selmanović Faruka koje glasi: *Zašto se ne sprovodi član 67. Zakona o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo koji precizira prava na individualizaciju u postupku realizacije nastavnog procesa studentima sa poteškoćama u razvoju i invaliditetom u Kantonu Sarajevo koji studiraju na Univerzitetu u Sarajevu?*

Ovim putem, kao rukovodilac Fakulteta političkih nauka, organizacione jedinice Univerziteta u Sarajevu, tvrdim da navedena ustanova postupa u skladu sa Zakonom o visokom obrazovanju, Statutom Univerziteta u Sarajevu i Pravilima studiranja na Univerzitetu u Sarajevu.

U pogledu postavljenog pitanja želim još jednom istaknuti šta spomenuti član Zakona propisuje:

Član 67. Zakona o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo" 33/17,35/20, 40/20 i 39/21):

(1) Studentima sa poteškoćama u razvoju i invaliditetom priznaje se pravo na individualizaciju u postupku realizacije nastavnog procesa odnosno prisustvovanja nastavi, sudjelovanju u izvođenju pojedinih nastavnih sadržaja kao i na provjerama znanja studenata.

(2) Visokoškolska ustanova je obavezna statutom preciznije urediti prava studenata iz stava (1) ovog člana, kao i prava lica sa poteškoćama u razvoju i sa invaliditetom prilikom apliciranja za upis u prvu godinu studija i polaganja prijemnog ispita.

Organizaciona jedinica Univerziteta u Sarajevu, tj. Fakultet političkih nauka i prije stupanja na snagu ovog Zakona o visokom obrazovanju, a u skladu sa Pravilima studiranja, uvažavala je i u potpunosti poštuje pravo na individualizaciju u realizaciji nastavnih procesa što se ogleda u implementaciji propisanih prava u pogledu prisustvovanja nastavi, sudjelovanja u izvođenju

pojedinih nastavnih sadržaja, kao i na provjerama znanja studenata koji imaju određenu vrstu invaliditeta. Svako od propisanih prava se realiziralo i realizira se i dalje na sljedeći način: studentima se omogućavaju posebne konsultacije, literatura se prilagođava mogućnostima i potrebama studenata (npr. za slijepa i slabovidna lica sva se literatura skenira kako bi se prilagodila njihovim potrebama), pri izradi završnog rada studentima s poteškoćama ili invaliditetom dodjeljuje se osoba koja je zaposlenik Fakulteta, a koja im je na raspolaganju svake sedmice za svu tehničku i naučnu pomoć pri izradi rada uz mentora po njihovom izboru, ispiti se održavaju usmeno ili pismeno ili kombinovano, vrijeme trajanja ispita je prilagođeno mogućnostima studenata, itd. Za svu pomoć studentima s poteškoćama ili invaliditetom pored osoblja Fakulteta na raspolaganju je i student prodekan.

Kao dokaz svemu iznesenom, govori i činjenica da je od studijske 2016/2017. godine upisano 22 studenta sa invaliditetom, od čega je 12 studenta završilo prvi ciklus studija, 3 studenta su završila i prvi i drugi ciklus studija, a ostali studiraju na različitim godinama prvog i drugog ciklusa studija. Navedene činjenice, koje je vrlo lahko provjeriti u službama našega fakulteta, ukazuju kako je "zaustavljanje studiranja" sintagma koja se, odgovorno tvrdim, ni na koji način ne može dovesti u vezu sa izvođenjem nastavnog procesa i svih drugih aktivnosti koji prate ovaj proces na Fakultetu političkih nauka. Izrečena kleveta uveliko može nanijeti štetu ugledu ustanove, kao i svim nastavnicima i administrativnom osoblju koji već duži niz godina marljivo rade i doprinose inkluziji studenata s invaliditetom i poteškoćama u razvoju, a što uprava Fakulteta neće dopustiti. Kao jedan od argumenata za izneseno navodim i činjenicu pisma zahvale studentice s invaliditetom, koja studira isti studijski program kao i studentica za koju je postavljeno zastupničko pitanje, iz 2019. godine, a koje je upućeno članovima Vijeća Odsjeka i članovima Vijeća Fakulteta, nakon što je završila prvi ciklus studija (trenutno je u fazi izrade završnog rada, a pismo je u prilogu ovoga dopisa), kao i video prilog pod nazivom: "Ruke koje čitaju" pripremljen za Nacionalni dan svjesnosti o bibliotekama 2022. (koji Vam dostavljamo u prilogu, a dostupan je na <https://www.youtube.com/watch?v=1aB9HIUTcAc>) u kojem su direktno učestvovali naši studenti sa invaliditetom, čijim smo radom i uspjehom neizmjereno ponosni.

Što se tiče Vašeg upita za konkretnu studenticu, kako ste i naveli, veliki broj aktivnosti, susreta i sastanaka je održan kako bi se iznašao način pružanja najkvalitetnije podrške koju fakultet može pružiti. Tražimo ispravku pogrešnoga navoda da "imamo probleme sa određenim profesorima" jer je na sastanku koji se spominje u pitanju, naglašeno samo da profesori i asistenti nisu educirani da rade sa studentima koji imaju cijeli spektar poteškoća.

Prateći neke od vrlo šturih uputa koji stoje u liječničkoj dokumentaciji studentice, predmetnim profesorima je sugerirano da ispite prilagode mogućnostima studentice koristeći sugestije pri prezentiranju naučenoga. Ispiti na predmetima koje je studentica odlučila polagati organizirani su u usmenom formatu, sa više vremena za postavljeni zadatak i uz verbalno asociranje te postavljena podpitanja koja mogu imati asocijativan učinak. Neizostavno je spomenuti da je studentica tokom dosadašnjeg studiranja imala podršku kolegica i kolega iz studentske asocijacije SPONA kao i saradnica iz Ureda za podršku studentima UNSA, koje su bile podrška studentici na nastavi i

ispitima, te pomagale joj da se uključi u nastavni proces na fakultetu. Studentica je prema povratnim informacijama roditelja, studenata i profesora ostvarila određeni napredak u pogledu socijalizacije sa svojom studijskom grupom. Nažalost, na ispitima nisu ostvareni rezultati koji su, po svemu sudeći, od okoline bili očekivani.

Želim istaknuti da su naši dosadašnji napori u izvođenju nastavnog procesa (u koji i ispitna procedura spada!) odolijevali izazovima na koje smo nailazili i mogli smo odgovoriti individualnim potrebama studenata. Imajući u vidu specifičnosti i karakter poteškoća studentice za koju je postavljeno zastupničko pitanje, individualizirani program rada zahtjeva stručnu osposobljenost i posebnu pedagošku edukaciju nastavnika i saradnika. Izrada programa za svaki od predmeta i edukacija nastavnika i saradnika zahtjeva vrijeme kako bi se izbjeglo da se takva aktivnost pretvori u formalnost bez stvarnog učinka. Poznato Vam je svakako da u Kantonu Sarajevu i drugim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, osim obaveze propisane Zakonom o visokom obrazovanju i Pravilima studiranja, ne postoje smjernice za izradu individualiziranih programa za visokoškolsko obrazovanje, a što je nužni preduvjet za izradu i donošenje individualiziranih programa.

Vjerujem da ste i svjesni da ne postoje utvrđene i osigurane potrebe ljudskih i materijalnih resursa potrebnih visokoškolskim ustanovama za provođenje inkluzivnog obrazovanja, a što je odgovornost Vlade KS. Pored navedenog važno je spomenuti i činjenicu da nastavnici i većina saradnika koji rade na studijskom programu, a koji pohađa studentica na koju se zastupničko pitanje odnosi, imaju više od dvostrukog opterećenja preko radne norme, ali su uprkos tome uspijevali su da prilagode nastavni proces potrebama studenata sa invaliditetom i poteškoćama.

Dakle, smatram da bi bilo neophodno da Vlada KS osigura materijalnu i tehničku podršku, ali i stručno osposobljene kadrove, radi kontinuirane podrške i sistemskog rješavanja ovakvih izazova u obrazovanju. U suprotnom, inkluzija bilo kojeg nivoa ostat će samo propisana obaveza čije će ispunjavanje biti improvizirano i bez stvarnog učinka.

Koristim priliku da u ime osoblja Fakulteta političkih nauka, kao njihov predstavnik, predložim Skupštini Kantona Sarajevo, da spomenuti član 67. Zakona o visokom obrazovanju (trenutno važeći član 101. Zakona o visokom obrazovanju, Službene novine KS, broj 36/22), dodatno uredi tako što će precizirati za koje vrste poteškoća je moguće uraditi individualizirane programe, a u skladu evropskim zakonskim regulativama i praksama, što će svima znatno olakšati buduće izazove u izvršavanju radnih zadataka.

S poštovanjem,

Dostaviti

- naslovu;
- a/a

M.P.

Prof. dr. Sead Turčalo